

УДК 376.54

КИРИЧЕНКО С. В.

м. Миколаїв, Україна

СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ В АВСТРАЛІЙСЬКОМУ СОЮЗІ

В статті розглядається питання, чому обдаровані діти мають отримати особливу увагу, а також виділяються загальні стратегії розробки шкільної програми для навчання обдарованих учнів в Австралійському Союзі, які можна було б використати в системі навчання в Україні.

Ключові слова: обдаровані, талановиті, навчання, виховання, система освіти Австралії, стратегії, шкільна програма.

Постановка проблеми. Ідентифікація обдарованих дітей, а також методи і методики їх навчання залишаються одними з актуальніших питань у царині педагогічних досліджень, адже обдаровані діти є найціннішим джерелом духовного і матеріального надбання людства. На сучасному етапі реформування системи освіти в Україні в умовах Болонського процесу надзвичайно важливим є питання розвитку розумових здібностей учнів з урахуванням їх індивідуальних можливостей. Розумне залучення передових педагогічних технологій навчання і виховання обдарованих дітей, які успішно реалізуються в Австралійському Союзі, сприятиме досягненню мети дидактичної та виховної діяльності в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень. Освіті обдарованих учнів в Австралійському Союзі приділяється багато уваги в працях відомих учених, таких як Дж. Браггет, А. Баркан, Дж. Стенлі, С. Бейлі, А. Танненбаум, Р. Суботнік, Р. Беттерхем. Значні успіхи, досягнуті в цій області, аналізують С. Боуг, М. Гросс, Ф. Ган'є, К. Геллер, Ф. Монкс, Р. Мольтцен, Р. Штернберг.

Метою статті є розгляд питання, чому обдаровані діти мають отримувати особливу увагу, а також виділення загальних стратегій, що використовуються в Австралії для підтримки обдарованих учнів, і які можна було б використати в системі навчання і виховання обдарованих дітей в Україні. Відповідно до мети поставлені наступні **завдання**: визначити, які характеристики повинні бути оцінені при визначенні обдарованої дитини і які стратегії застосовуються для підвищення якості освіти обдарованих учнів в Австралії, що можуть бути прийняті в нашій країні.

Обдаровані діти – це виняткові діти, кожен зі своєї вродженою здатністю досягати успіху у відповідній області. Хоча деяка кількість учнів показують сильні сторони інтелекту або продуктивність в певних дисциплінах, обдаровані показують виключну поведінку в порівнянні з їх

однолітками. Підтримка обдарованих дітей в різних документах освітньої політики, як в Австралії, так і в інших країнах, виникає з причини економічного зростання і процвітання суспільства. Майбутнє благополуччя держави розглядається як результат зміцнення продуктивності і креативності суспільства. Припущення, що всі діти обдаровані може призвести до ініціатив, які не дадуть обдарованим можливості відкрити і проявити весь свій потенціал. Тим не менш, обдарованість – характеристика, що відрізняє певну групу дітей від інших. Обдаровані не обов'язково показують високий результат при тестуванні або запам'ятовують великий обсяг інформації. Що треба враховувати, то це здатність оригінально мислити, творити та міркувати – якості, які не часто зустрічаються серед учнів.

В Австралії федеральний уряд, більшість штатів і територій вкладають значні кошти на підвищення наукової освіти, і, зокрема, на підтримку найбільш обдарованих учнів. Ці учні розглядаються як вирішальний внесок у технологічне суспільство наступного покоління.

У квітні 1996 року Австралійська асоціація з освіти обдарованих і талановитих випустила меморандум «Австралійське майбутнє», в якому визначено три пункти, які мають впливати на надання підтримки обдарованим:

- процвітання Австралії залежить від її здатності визнавати і розвивати різноманітні обдаровані і талановиті населення;
- діти з видатним потенціалом і винятковими здібностями є у всіх соціокультурних групах по всій Австралії,
- розробка конкретних стратегій, програм та положень та їх здійснення відіграють важливу роль у стимулюванні та підтримці обдарованих учнів.

Процвітання країни залежить від освіченості населення, а також від лідерів, які створюють нові знання в ключових галузях і можуть зробити внесок у вирішенні проблем, що постануть перед суспільством в майбутньому. Австралійський уряд і ряд штатів визнали необхідність

покращення викладання наукових дисциплін для виховання інноваційних працівників. Як охопити цим підходом усе населення – непросте завдання для педагогів та політиків. Нещодавно у своєму дослідженні інновацій в Австралії, Р. Беттерхем підтримав наукову грамотність: «Австралія повинна надавати поглиблене вивчення наукових дисциплін так, щоб наші діти мали можливість краще зрозуміти швидко мінливий світ навколо них і мали можливість продовжити кар'єру в науці, техніці і технології. Успіх економіки Австралії залежить від висококваліфікованих фахівців, науково грамотної робочої сили, які отримують міцні знання протягом начальної та середньої школи.» [1, 49]

Аналогічно, Д. Гудрем, М. Геклінг і Л. Ренні визначили ціль наукової освіти в Австралії: «підвищити наукову грамотність, яка є вищим пріоритетом для всіх громадян, яка допомагає зрозуміти навколишній світ, залучатися до обговорення наукових проблем, бути скептичними щодо заяв, зроблених іншими науковцями, бути спроможними ставити питання і робити науково обґрунтовані висновки, а також приймати обґрунтовані рішення про навколишній світ, власне здоров'я і благополуччя». [6, 10]

Австралійські учні показують високі результати в міжнародних олімпіадах. У 1999 році проводилося дослідження рівня знань точних та природничих наук учнів 8 класу різних країн, і Австралія зайняла сьоме місце. Незалежне міжнародне тестування учнів показало, що австралійські учні є найбільш науково грамотними у світі; кращий рейтинг був лише у учнів з Японії і Південної Кореї.

Однак Д. Гудрем, М. Геклінг і Л. Ренні у своєму дослідженні виявили, що «австралійська освітня система розробила сучасну і прогресивну програму для наукової школи, але існує значний розрив між розробленим в ідеалі навчальним планом та фактичною реалізацією навчальної програми» [6, 15]. Аналогічно, Р. Беттерхем визнав, що наука, техніка і технологія в Австралії знаходяться не в найкращому стані і підкреслив, що шкільна програма повинна стати більш захоплюючою і сприяти творчим, інноваційним підходам до вирішення проблем. [1, 51] Однією з цих проблем, що стоять перед освітою, найважливішою є виховання талантів з перших років у школі.

З самого народження ми бачимо в багатьох дітях ознаки обдарованості, але ніякого зв'язку між раннім розвитком дитини та їх досягненнями в дорослому віці досі не встановлено. А. Танненбаум підкреслює необхідність розріз-

няти перспективи у ранньому віці та їх реалізацію в подальшому житті [10, 41]. Він стверджує, що розум людини і психічні структури визначають тільки наявність високого потенціалу, а суспільство і навколишнє середовище забезпечують напрям і шлях до його реалізації. А. Танненбаум визначив, що в ідентифікації обдарованості важливими є п'ять факторів: високий вроджений інтелект (IQ), виняткові спеціальні здібності (музика, науки, математика), неінтелектуальні посередники (мотивація, наполегливість, допитливість), вплив навколишнього середовища і удача [9, 58]. Успіх залежить від поєднання всіх чинників, а відставання може відбутися навіть від нестачі одного з них. Крім того, винятковість повинна мати «дух часу», тобто суспільство повинно бути готовим в певний момент історії оцінити та визнати талант і обдарованість певної людини.

Численні дослідження в сфері обдарованості показали важливість стимулюючої атмосфери навчання [5,67]. Саме цю атмосферу для обдарованих дітей має забезпечити система освіти будь-якої країни. Діти не мають долати перешкоди, змінювати своє середовище та зустрічати труднощі, а потребують вдома і в школі підтримки, що стимулює їхній потенціал і допомагає сформувати напрямки, якими вони будуть займатися. Усі діти різні, тому всебічний їх розвиток вимагає диференційованого підходу. Отже, у зв'язку з тим, що розвиток потенціалу обдарованих учнів не може відбуватися спонтанно, індивідуально сплановані методики навчання є вкрай необхідними.

Забезпечення поглибленої програми для учнів з винятковими інтелектуальними здібностями – позитивна ініціатива Сенату Австралійського Союзу, який намагається забезпечити рівність можливостей у задоволенні потреб обдарованих учнів. Поглиблення програми в системі освіти Австралії ретельно і зважено здійснюється разом з плануванням, моніторингом та оцінюванням. Багато програм для обдарованих дітей створені на основі підвищення рівня навчання або переведення учнів до наступного класу, адже обдаровані діти швидко засвоюють нові знання.

Основні стратегії розробки шкільної програми для навчання обдарованих учнів в Австралійському Союзі можна поділити на 3 групи.

1) Стратегії класної роботи: 1. Навчання за контрактом. 2. Індивідуальний розклад занять. 3. Навчальне навантаження за здібностями. 4. Групування за здібностями, стилем навчання, інтересами, взаємопідтримкою. 5. Роботи

та зі старшими наставниками та дорослими менторами. 6. Використання навчальних матеріалів для самостійного навчання, мультимедіа, можливість вибрати швидкість вивчення матеріалу. 7. Центри за інтересами. 8. Участь в позакласних змаганнях. 9. Участь в проєктах, що не обмежені часом.

2) Шкільні стратегії: 1. Командне навчання – обмін досвідом. 2. Спеціальні групи – об'єднання учнів з одного або декількох класів для задоволення особливих потреб. 3. Групи учнів з однаковими здібностями. 4. Гетерогенні групи – комбіновані групи учнів різного віку. 5. Однорідні групи учнів одного віку та однакових здібностей. 6. Наставництво за допомогою старших учнів – старші учні працюють з молодшими. 7. Навчальна програма з можливістю вибору предметів – можливість для реалізації індивідуальних інтересів без застосування оцінок. 8. Прискорення – навчання за прискореною програмою. 9. Ресурсний центр – місце, де учні можуть отримувати додаткову інформацію, яка виходить за рамки шкільної програми. 10. Паралельна (одночасна) освіта – молодші учні паралельно відвідують заняття в старших класах або в коледжі. 11. Співпраця між школами в регіоні для надання централізованої допомоги технічними засобами навчання та фахівцями. 12. Виробнича практика – практика учнів на підприємстві. 13. Проєктні класи – наукові дослідження на базі школи та спеціалізованих класів.

3) Стратегії громад: 1. Недільні або вечірні заняття – школи для батьків. 2. Університетські розвиваючі програми. 3. Асоціації обдарованих і талановитих. 4. Державне об'єднання наукових і прикладних досліджень. 5. Табори. 6. Місцеві клуби.

Диференційовані навчальні програми в Австралії служать основою для відкриття, навчання та виховання академічної обдарованості. Диференціація надала інструменти для зміни навчальної програми таким чином, щоб учні, які вже засвоїли даний матеріал, могли прогресувати, або ті, чий потенціал обдарованості розвивається не за стандартною програмою, можуть вивчати певні предмети більш глибоко. Диференціація відбувається на рівні класу або школи. В австралійських школах, щоб заохотити творче або критичне мислення, використовуються програми, які запозичують методи таксономії Б. Блума [2] або Е. Дебоно [4]. Обдаровані учні добре засвоюють новий матеріал та їх заохочують продовжувати навчання в своєму власному темпі. Якщо вони оволодівають конкретною програмою, їм надають матеріал з більш складним те-

матичним, всеохоплюючим та інтегрованим змістом. Обдаровані учні мають високе почуття соціальної відповідальності і часто зацікавлені у вирішенні актуальних світових або місцевих проблем, які виходять за рамки шкільних дисциплін. У них є зрілість та інтуїція, щоб розробити свої власні проєкти, в яких вони можуть дослідити проблеми, які їх цікавлять. Навчання в Австралії, яке базується на дослідженнях вчених, здійснюється індивідуально з учнями, які займаються проєктами для участі в численних змаганнях або реалізується за допомогою поглиблених програм. Навіть у звичайних класах організовують спілку допитливих учнів для проведення досліджень. При цьому не обмежений в часі характер пошуку рішень дозволяє всім учням досліджувати питання з різних сторін і так глибоко, як дозволяє власний інтелект. Більш здібних учнів заохочують, скеровують і чекають від них віддачі на набагато вищому рівні.

В сучасній Австралії роль викладання та викладачів в процесі навчання змінилась в результаті розуміння процесів надбання знань учнями і наших уявлень про природу наукового знання. Видатні австралійські педагого-дослідники прийшли до висновку, що не можна отримати знання або зрозуміти концепцію шляхом механічної трансляції інформації від викладача до учня, що раніше часто застосовувалось в навчальних закладах. Зараз, щоб засвоїти нову інформацію, учень приймає активну участь в процесі ознайомлення з новим досвідом. Вчителі ж відіграють важливу роль як провідники, співробітники та учні в одній особі.

Обдаровані учні вчать краще в сприятливому середовищі, без використання системи оцінок, що заохочує до високих академічних досягнень, а головне – до співпраці учнів [3,117]. Таке середовище створюється у звичайному класі або в спеціальних класах для обдарованих учнів, де вони мають можливість взаємодіяти з іншими, що мають подібні інтереси та здібності, щоб подолати почуття ізоляції і низьку самооцінку. Спеціальні класи мають особливе значення в середній школі, де учні з високим інтелектом і мотивацією до науки можуть збиратися разом як група для проведення шкільних наукових досліджень. Такі ініціативи виявилися дуже успішними, але виникла потреба у відданому вчителю, що з ентузіазмом надає матеріально-технічне і педагогічне супроводження. Учні, що проводять незалежні дослідження, індивідуально або в групах, потребують чутливих і кваліфікованих наставників та їх підтримки під час свого проєкту. Наставники, зі свого боку, мають

знати про можливості та досвід учнів, щоб не перевантажувати їх інформацією або не ставити занадто високі цілі.

Висновки. 1. Обдарованість – це поєднання ряду здібностей, що забезпечує успішність виконання певної діяльності. 2. Процвітання країни залежить від обдарованих дітей, що є основним її творчим та науковим потенціалом. 3. Обдаровані діти, дорослішаючи, не завжди зберігають свої здібності, якщо зростають у несприятливому середовищі. 4. Реалізація потенціалу обдарованих дітей, на думку А. Танненбаума, залежить від 5 факторів: вищого вродженого інтелекту, виняткових спеціальних здібностей (музика, науки, математика), неінтелектуальних посередників (мотивації, наполегливості, допитливості), впливу навколишнього середовища та удачі. 5. Методи і методики навчання, а також роль викладачів мають велике значення. 6. Методи навчання обдарованих дітей в системі освіти Австралії становить інтерес, адже їх ефективність підтверджується все більш широким застосуванням у світі, і можуть слугувати орієнтиром при розробці регіональних програм модернізації навчання і розвитку обдарованих українських школярів.

Література:

1. Batterham, R. The chance to change. / R. Batterham. — Canberra: Commonwealth of Australia, 2000. — 131 p.

2. Bloom, B. S. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. / B. S. Bloom // Handbook I. Cognitive domain. — New York: Longmans, 1956. — 251 p.
3. Brown, A. L., Campione, J. C. Communities of learning and thinking, or a context by any other name. / A. L. Brown, J. C. Campione // D. Kahn, ed., Developmental Perspectives on Teaching and Learning Thinking Skills, Contributions in Human Development, 21. — Basel: Krager, 1990. pp. 108—126.
4. de Bono, E. The CoRT thinking lessons. / E. de Bono. — USA: The Opportunity Thinker, 2009. — 191 p.
5. Gagne, F. Toward a differentiated model of giftedness and talent. / F. Gagne // N. Colangelo, & G. A Davis (Eds.), Handbook of gifted education. — Boston: Allyn and Bacon, 1991. — pp. 65—80.
6. Goodrum, D., Hackling, M., & Rennie, L. The status and quality of teaching and learning of science in Australian schools. / D. Goodrum, M. Hackling, L. Rennie. — Canberra, ACT: DETYA, 2001. — 273 p.
7. Heller, K. A., Mönks, F. J., Sternberg, R. J., Subotnik R. F. (Eds.). International handbook of giftedness and talent / K. A. Heller, F. J. Monks, R. J. Sternberg, R. F. Subotnik — 2nd ed. — Amsterdam: Elsevier, 2000. — 916 p.
8. Moss, E., Strayer, F. F. Interactive problem-solving of gifted and non-gifted preschoolers with their mothers. / E. Moss, F. F. Strayer // International Journal of Behavioral Development, 13, 1991. — pp. 177—197.
9. Tannenbaum, A. J. Gifted children: Psychological perspectives. — New York: Macmillan. — 1983. — 257 p.
10. Tannenbaum, A. J. Probing giftedness/talent/creativity: Promise and fulfillment. / A. J. Tannenbaum // P. F. Brandwein & A. H. Passow (Eds.) Gifted young in science: Potential through performance. — Washington DC: NSTA, 1989. — pp. 39—55.

С.В. КИРИЧЕНКО

СТРАТЕГИИ ПОДДЕРЖКИ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ В АВСТРАЛИЙСКОМ СОЮЗЕ

В статье рассматривается вопрос, почему одаренные дети должны получить особое внимание, а также выделяются общие стратегии разработки школьной программы для обучения одаренных учащихся в Австралийском Союзе, которые можно было бы использовать в системе обучения в Украине.

Ключевые слова: одаренные, талантливые, обучение, воспитание, система образования Австралии, стратегии, школьная программа.

S. V. KYRYCHENKO

GIFTED CHILDREN SUPPORT STRATEGIES IN THE COMMONWEALTH OF AUSTRALIA

The article considers why gifted children should receive special attention and identifies general strategies of curriculum development for gifted pupils in Australia that could be used in the education system in Ukraine. Talent is a combination of a number of skills that ensures the success of a specific activity. The prosperity of a country depends on gifted children – main creative and scientific potential. Gifted children not always retain their ability, if growing in an unfavourable environment. They learn best in supportive, nurturing, stimulating, non-judgemental, risk-free environment that encourages high academic achievement. Fulfilling of gifted children's potential, according to A. Tannenbaum, depends on five factors: higher innate intelligence, exceptional special abilities (music, science, mathematics), non-intellective facilitators (motivation, persistence, curiosity), environmental influences, and luck. Methods and techniques of teaching and the role of teachers are important. Basic strategies for curriculum development for gifted students in Australia can be divided into 3 groups: classroom strategies, school strategies, community strategies.

Keywords: gifted, talented, teaching, training, education system in Australia, strategies, curriculum.